

Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om vilka hjälpmedel som får användas för att stoppa fordon enligt 10 § 5 polislagen (1984:387);

beslutade den 14 oktober 2016.

Polismyndigheten föreskriver i samråd med Säkerhetspolisen följande med stöd av 20 § 2 polisförordningen (2014:1104) och meddelar följande allmänna råd.

Författningsbestämmelser

1 § Bestämmelser om polisens rätt att använda våld finns i 10 § polislagen (1984:387). Allmänna principer för polisingripande finns i 8 § polislagen.

I Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisens särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning (FAP 933-1) finns närmare angivet vilka hjälpmedel som är tillåtna för polismän vid våldsanvändning.

2 § I 28 § polislagen finns bestämmelser om dokumentation över ingripande som innebär användning av tekniska hjälpmedel för att stoppa fordon eller annat transportmedel.

3 § Bestämmelser om stoppande av fordon finns i 10 § 5 och 22 § polislagen (1984:387).

4 § I 11 kap. trafikförordningen (1998:1276) finns bestämmelser om förande av utryckningsfordon m.m.

5 § Bestämmelser om arbetsmiljöns beskaffenhet och om arbetsgivarens allmänna skyldigheter när det gäller att bl.a. förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet finns i 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

I 3 kap. 3 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) finns också bestämmelser om anmälan till Arbetsmiljöverket vid dödsfall eller svårare personskada som drabbat arbetstagare samt tillbud som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:02) finns bestämmelser för arbete där det kan finnas risk för våld eller hot.

Terminologi

6 § Vid ingripande som syftar till att med hjälpmedel stoppa ett fordon eller annat transportmedel ska följande beteckningar med nedan angiven betydelse användas.

Endast sådan spikmatta respektive sådant fordonsnät som godkänts av Polismyndigheten får användas.¹

Beteckning	Betydelse
Tekniska hjälpmedel	Spikmatta, fordonsnät och fast hinder.
Spikmatta	En anordning som syftar till att väsentligt försvåra ett fordonets fortsatta färd genom att punktera fordonets däck.
Fordonsnät ²	En anordning som fångar upp ett fordon i rörelse i syfte att hindra dess fortsatta färd.
Fast hinder	En av polisen tillfälligt placerad anordning som blockerar vägen och som syftar till att hindra ett fordonets fortsatta färd.
Förföljande	Körning med ett polisfordon efter ett flyende fordon i syfte att stoppa den flyendes fortsatta färd eller att ta reda på vart den flyende tar vägen.
Flyende fordon	Fordon där föraren medvetet försöker undkomma polismän som förföljer fordonet. Ett fordon där föraren endast utför manövrar för att undkomma oupptäckta polismän som utför spaning mot fordonet omfattas inte av definitionen.
Stängning	Åtgärd som syftar till att hindra fortsatt färd med ett fordon genom att polisen med hjälp av fordon, under färd, stänger in det förföljda fordonet, mellan flera polisfordon eller mellan ett eller flera polisfordon och en annan avgränsning och därigenom hindrar fortsatt färd.
Prejning	Åtgärd som syftar till att hindra fortsatt färd med ett fordon. Det sker genom att polisen med fordon fysiskt tränger ett flyende fordon och därigenom tvingar det att stanna.

Förföljande, stängning och prejning

7 § Förföljande, stängning och prejning utsätter inblandade och personer i närheten för allvarliga risker. Det är därför särskilt viktigt att riskerna med åtgärden alltid vägs mot orsakerna till åtgärden.

¹ Polismyndighetens förteckning över godkända särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning inom Polisen, A239.092/2015.

² Får användas endast av Nationella insatsstyrkan.

Om föraren av det flyende fordonet genom att ha begått brott, på väg att begå brott eller på annat sätt är att anse som farlig för andra människors liv eller hälsa kan ett förföljande vara motiverat. Är den flyendes farlighet inte känd eller bedöms den inte vara av svårartad beskaffenhet, bör förföljandet avbrytas så snart det innebär allvarlig fara för att någon skadas. Andra omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen av om en åtgärd ska genomföras eller inte är t.ex. vägens beskaffenhet, väderleksförhållanden, väglaget, trafikintensitet, tid på dygnet och bebyggelse längs vägsträckan.

Så snart olycksrisken bedöms kunna bli för stor bör förföljandet avbrytas. Ett förföljande bör anses avbrutet när inga polisfordon som kan upptäckas av den flyende längre följer fordonet. Ett förföljande där syftet övergått till att ta reda på vart den flyende tar vägen och när omständigheterna tillåter ingripa mot fordonet eller föraren bör, med hänsyn till den påverkan polisens körsätt och användning av larmanordningar kan ha på den flyende, i normalfallet ske utan att ljud- och ljussignal används. Avståndet mellan fordonen bör heller inte vara kortare än nödvändigt för att polismännen på håll ska kunna uppfatta den flyendes fortsatta färd.

Ett förföljande innebär i sig inte att gällande trafikföreskrifter får åsidosättas. Föreskrifter om förutsättningar för åsidosättande av vissa trafikföreskrifter vid framförande av fordon i brådskande yrkesutövning och trängande fall finns i trafikförordningen (1998:1276). Bestämmelserna innebär bl.a. att vissa bestämmelser om färdhastighet inte gäller när ett fordon används i brådskande yrkesutövning av en polisman. Vidare att endast utryckningsfordon får kräva fri väg genom att ge signal med föreskrivna larmanordningar och att det, utöver fordon som används i Polismyndighetens spaningsverksamhet när det är absolut nödvändigt för att fullgöra spaningsuppdraget, endast är utryckningsfordon som får åsidosätta vissa trafikföreskrifter i trängande fall.

8 § Ett påbörjat förföljande, eller en planerad stängning eller prejning ska omedelbart rapporteras till vakthavande befäl. Denne, eller den som han eller hon utser, ska därefter leda polisinsatsen.

Vakthavande befäl vid Säkerhetspolisen eller den han eller hon utser ska omgående underrätta vakthavande befäl för den polisregion där förföljandet pågår.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket får en motorcykelpatrull eller en ensampatrull tillfälligt avvakta med att rapportera insatsen till vakthavande befäl, om förhållandena är sådana att rapporteringsåtgärden kan medföra allvarlig fara för trafiksäkerheten. Om rapporteringsåtgärden dröjer längre än tillfälligt ska den påbörjade eller planerade insatsen dock omedelbart avbrytas.

Allmänna råd

Vakthavande befäl eller den som av vakthavande befäl utsetts att leda polisinsatsen bör, med kontinuerlig inrapportering kring förföljandet som underlag, löpande bedöma om det mot bakgrund av trafiksituationen och beslutsunderlaget i övrigt – bl.a. den flyende förarens farlighet, den brottsmisstanke som riktas mot denne, vad som i övrigt är känt om föraren – sammantaget kan anses försvarligt att fortsätta ett förföljande, om det ska avbrytas eller om tekniska hjälpmedel ska användas för att stoppa fordonet.

I situationer där det finns anledning att anta att en angränsande polisregion kan komma att beröras av en insats, bör i händelserapporten antecknas tidpunkten för när denna underrättades och, i förekommande fall, när den övertog ledningen av insatsen.

9 § Mot bakgrund av förarens oskyddade och utsatta läge får ett förföljande av tvåhjuliga motorfordon eller motorfordon som saknar skyddande kaross ske endast om synnerliga skäl föreligger. Särskild försiktighet ska iakttas vid ett sådant förföljande med hänsyn till förarens och eventuella passagerares oskyddade läge.

Allmänna råd

Synnerliga skäl att förfölja ett tvåhjuligt motorfordon eller motorfordon utan skyddande kaross kan föreligga om den flyende flyr efter att ha begått eller är på väg att begå ett grovt brott eller på annat sätt visat sig särskilt farlig för andra människors liv eller hälsa.

10 § Ett förföljande får inte utan särskilda skäl tas upp enbart med ett eller flera civila polisfordon utan att ljus- eller ljus- och ljudanordningar används för att tillkännage att fordonet eller fordonen används av polis.

Allmänna råd

Särskilda skäl kan föreligga i de fall det endast finns civila fordon tillgängliga och föraren av det flyende fordonet kan misstänkas ha begått eller vara på väg att begå ett grovt brott eller annars kan befaras utgöra en allvarlig fara för andra människors liv eller hälsa.

11 § Prejning får förekomma endast i fall där det är synnerligen angeläget att omedelbart hindra ett fordons fortsatta färd. Prejning får ske utan föregående rapport till vakthavande befäl endast om det bedöms att ett avvaktande med åtgärden skulle medföra större risker än prejningen.

Prejning av tvåhjuliga motorfordon får ske endast som en yttersta utväg.

Allmänna råd

Prejning kan vara motiverad om den flyende visat sin farlighet genom synnerligen vårdslöst framförande av fordonet.

12 § Beslut om användande av spikmatta, fast hinder respektive fordonsnät får fattas av den som anges i Polismyndighetens arbetsordning. För Säkerhetspolisen beslutar säkerhetspolischefen eller efter delegation annan anställd vid Säkerhetspolisen.

Allmänna råd

Vid val av tekniska hjälpmedel för att stoppa ett fordon är det särskilt viktigt att syftet med åtgärden vägs mot de risker som åtgärden kan komma att medföra. Hänsyn måste tas till såväl förare som passagerare i fordonet och till personer som kan befinna sig på eller i närheten av den plats som väljs för användning av tekniska hjälpmedel. Andra omständigheter som kan ha betydelse i sammanhanget är t.ex. vägens beskaffenhet, väderleksförhållanden, väglaget, trafikintensitet, tid på dygnet och bebyggelse längs vägsträckan.

Ett beslut om att använda tekniska hjälpmedel för att stoppa ett fordon bör fortlöpande omprövas fram till dess att det har verkställts. Varje tillfälle för omprovning bör dokumenteras med angivande av klockslag och bedömningsunderlag. I fall där det finns anledning anta att angränsande polisregioner kan komma att beröras av insatsen bör i händelserapporten antecknas när dessa underrättades.

Spikmatta

13 § En spikmatta får användas för att stoppa ett motordrivet fordon vid förföljande, trafik kontrollplats, i anslutning till en vägspärr eller då det i annat fall är särskilt motiverat att stoppa fordonet. Spikmatta får dock inte användas mot ett tvåhjuligt fordon eller ett fordon som saknar skyddande kaross.

En förare som ska stoppas med en spikmatta ska om det är möjligt och lämpligt med hänsyn till omständigheterna förvarnas, för att därigenom beredas möjlighet att självmant stanna sitt fordon.

Allmänna råd

För en polisinsats med spikmatta bör den från trafiksäkerhetssynpunkt mest lämpliga platsen väljas. En insats med spikmatta innebär risker för mötande trafik. Om möjligt bör en väg med skilda körbanor eller en enkelriktad väg väljas. En extra bred väg med god marginal för att genomföra en insats med spikmatta kan också vara en lämplig plats, under förutsättning att valet av plats inte innebär att man eftersätter de hänsyn som måste tas till riskerna för mötande trafik.

Vägen bör ha en rak sträckning efter platsen för insatsen med spikmattan.

Vid ett förföljande och vid trafik kontrollplats bör invid spikmattan på ena sidan av vägen placeras en polismålad bil med påslagen varningsblink och larmanordning i form av blinkande blått runtlysande ljus. På motsatta sidan av vägen bör, vid ett förföljande, placeras ett

varningsmärke med texten POLIS eller SPIKMATTA. Vid en trafikkontrollplats bör varningstexten SPIKMATTA användas. Vid mörker bör en lykta som blinkar gult ljus eller visar fast rött ljus användas tillsammans med varningsmärket.

Vid användning av spikmatta finns en risk för påkörning av den flyende eller av förföljande polisfordon varför särskild försiktighet bör iakttas vid utläggning och övrig hantering av spikmattan vid utläggningsplatsen.

En vägspärr där spikmatta ska användas bör bestå av två polis-målade fordon, som på var sin sida om vägen står uppställda mitt emot varandra i vinkel över var sitt körfält och med respektive fordons front i vardera körriktning. Fordonen ställs upp med ett inbördes avstånd så att de fordon som ska kontrolleras kan föras i en S-formad bana mellan de uppställda fordonen. Spikmattan bör vara utlagd vid en stopplats, som inrättas efter de utplacerade polisfordonen och från stopplatsen vara väl synlig från det fordon som ska kontrolleras.

Vägen bör ha en rak sträckning mot platsen för vägspärren, så att kontrollerande polis kan iaktta de fordon som närmar sig och ska kontrolleras i vägspärren. Ett varningsmärke med texten POLIS och en lykta som blinkar gult ljus bör sättas upp på ett lämpligt avstånd före vägspärren.

Efter det att en utlagd spikmatta passerats förekommer inte sällan att föraren kan fortsätta färden under en relativt lång sträcka. Mötande trafik bör uppmärksammas på vägspärren genom att ett varningsmärke med texten POLIS samt en lykta som blinkar gult varningsljus sätts upp på samma sida av vägen som den mötande trafiken och på ett lämpligt avstånd från vägspärren.

En situation där det är särskilt motiverat att använda spikmatta utan att det föregåtts av ett förföljande eller andra försök att stoppa fordonet kan t.ex. föreligga om föraren är misstänkt för ett grovt brott eller misstänks vara på väg att begå ett sådant brott.

Fordonsnät

14 § Ett fordonsnät får användas för att stoppa ett motordrivet fordon, dock inte ett tvåhjuligt motorfordon eller ett motorfordon utan skyddande kaross och säkerhetsbälten.

15 § Ett fordonsnät får användas endast när det är synnerligen angeläget att på ett snabbt och kontrollerat sätt hindra ett fordons fortsatta färd, för att i omedelbar anslutning till stoppandet göra ett ingripande mot förare eller passagerare. Användning av fordonsnät får ske utan att förvarning ges till föraren av det fordon som ska stoppas.

Allmänna råd

För en polisinsats med fordonsnät bör den från trafiksäkerhetssynpunkt mest lämpliga platsen väljas. En insats med ett fordonsnät innebär risker för mötande trafik. Om möjligt bör nätet placeras på en väg

med skilda körbanor eller på en enkelriktad väg. En extra bred väg med god marginal för att genomföra en insats med fordonsnät kan också vara en lämplig plats, under förutsättning att valet av plats inte innebär att man eftersätter de hänsyn som måste tas till riskerna för mötande trafik.

När en insats med fordonsnät sker på en väg som inte har skilda körbanor eller som är enkelriktad bör mötande trafik stoppas i god tid före insatsen och på ett säkert avstånd från insatsplatsen eller ledas in på en annan väg. Mellan fordonsnätet och den polis som stoppar mötande trafik bör det inte finnas tillfartsvägar. Eventuella tillfartsvägar bör spärras av.

Fast hinder

16 § Ett fast hinder får användas för att stoppa ett motordrivet fordon endast om det är synnerligen angeläget att omedelbart stoppa fordonet och andra metoder inte kan användas.

17 § En förare av ett fordon som ska stoppas med ett fast hinder ska förvarnas om detta för att därigenom beredas möjlighet att självant stoppa sitt fordon. När det är möjligt ska förvarning ges även på annat sätt än med uppställda märken och andra liknande åtgärder som varning för ett fast hinder.

Framför den plats där ett fast hinder ska ställas upp ska vägsträckan fram mot det fasta hindret hållas fri från all annan trafik på ett avstånd av minst 350 meter.

Det fasta hindret ska vara väl synligt på ett avstånd av cirka 250 meter i färdriktningen för det fordon som ska stoppas. Hänsyn ska tas till vägtyp, väderlek, väglag och hastighet. På det ställe från vilket det fasta hindret är synligt ska det sättas upp ett varningsmärke med texten POLIS och en lykta som blinkar gult ljus.

Invid det fasta hindret på ena sidan av vägen ska en polismålad bil placeras med påslagen varningsblink och larmanordning i form av blinkande blått runtlysende ljus. På motsatta sidan av vägen placeras ett varningsmärke med texten POLIS och en lykta som blinkar gult ljus eller visar rött fast ljus. Råder mörker ska polisbilen placeras så att hindret är belyst av bilens strålkastare.

Allmänna råd

Ett fast hinder kan utgöras av ett tungt fordon eller liknande föremål.

18 § En öppningsbar bro eller annan i trafikmiljön fast placerad anordning som till sin natur är att jämställa med ett fast hinder får endast användas under samma förutsättningar som anges i 16 §. Det ska av bron eller hindrets konstruktion tydligt synas att bron eller hindret inte är möjligt att forcera. För bron eller hindret ska finnas tydliga ordinarie varningsanordningar i form av bommar, grindar eller liknande samt varnings- eller stoppljus respektive varningsskylt.

19 § Polisman har inte rätt att beordra annan att vidta åtgärd eller låna ut föremål för att stoppa ett fordon. Person som efter förfrågan från polisman vidtar åtgärd eller lånar ut fordon för att stoppa fordon ska upplysas om frivilligheten samt att skada kan uppkomma på hindret eller föremålet.

Allmänna råd

Användningen av ett fast hinder, öppningsbar bro eller annat likställt hinder är en åtgärd som innebär livsfara för den som ska stoppas.

Det kan vara synnerligen angeläget att stoppa en fordonsförare som utgör en konkret fara för andra personers liv eller hälsa om denne inte stoppas och frihetsberövas, t.ex. p.g.a. misstänkt uppsåt att begå handling som allvarligt kan skada eller döda annan. Personens farlighet bör inte bestå i enbart vårdslös körning för att undkomma polisen.

Rapportering

20 § Omständigheterna vid ingripandet, anledningen till att våldsanvändning var nödvändig och skälen till varför tekniskt hjälpmedel eller prejning användes för att stoppa fordon ska, oavsett annan dokumentation i ärendet, dokumenteras utförligt på formulär *Rapport – särskilt hjälpmedel vid våldsanvändning* (Polisen 104.5). Ansvarig för att rapporten upprättas är den som beslutade om insatsen.

Den granskande förmannen ansvarar för att dokumentationen är fullständig och korrekt samt att den avrapporterande polismannen får en direkt återkoppling, om avrapporteringen är bristfällig.

Data från rapporten ska omgående skickas till Nationella operativa avdelningen enligt rutin i Formulärportalen.

Anställda vid Säkerhetspolisen ska på motsvarande sätt dokumentera ovanstående uppgifter och rapportera dessa enligt rutiner som beslutas av Säkerhetspolisen.

Vakthavande befäl i Polismyndigheten ansvarar för att händelserapporten i STORM förses med relationskod avseende förföljande.

Utbildning

21 § Endast en polisman som med godkänt resultat genomgått förarutbildning steg 3, enligt den kursplan avseende förarutbildning som fastställts av Polismyndigheten, eller motsvarande tidigare kurs får preja ett flyende fordon.

Övrigt

22 § Polismyndigheten får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter.

---

1. Denna författning träder i kraft den 1 december 2016, då Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vilka hjälpmedel som får användas

för att stoppa fordon enligt 10 § 5 polislagen (1984:387) m.m. (RPSFS **PMFS 2016:10**
2011:14, FAP 104-1) ska upphöra att gälla.

På Polismyndighetens vägnar

DAN ELIASSON

Martin Lundin
(Nationella operativa avdelningen)

